

Pret reliģisko savienību "monopolu"

Autors: Dace Kokareviča

Datums: 02.05.2018

Izdevums: Latvijas Avīze

Rubrika: Latvijā

Saeimas deputātiem Satversmes tiesas spriedums būs jāvērtē kopsakarā ar LELB likuma grozījumiem

Satversmes tiesa (ST) atcēlusi reliģiskās pārliecības paušanas un biedrošanās brīvības ierobežojumus, tiesas spriedums ticīgajiem garantē plašākas pamattiesības.

Nav leģitīma mērķa Reliģisko organizāciju likumā noteiktajam, ka vienā konfesijā var pastāvēt tikai viena baznīca – tā 26. aprīlī atzina Satversmes tiesa. Ar ST spriedumu, kas publicēts 27. aprīlī, vairs nav spēkā divas šajā likumā noteiktās normas, kas tika atzītas par neatbilstošām Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102. pantam.

"Pirmā Reliģisko organizāciju likuma norma noteica, ka vienā konfesijā Latvijā var pastāvēt tikai viena baznīca. Otra noteica, ka draudzēm, kuras izveido kādu jaunu baznīcu, ir jābūt reģistrētām vismaz desmit gadus iepriekš, turklāt katru gadu ir jāveic pārreģistrācija," skaidro ST tiesnesis Jānis Neimanis.

Par ko bija lieta

Lieta pērn tika ierosināta pēc Augstākās tiesas (AT) pieteikuma. AT Administratīvo lietu departaments izskatīja lietu, kurā reliģisko organizāciju apvienība – Latvijas Pareizticīgā autonomā baznīca – apstrīdēja Uzņēmumu reģistra atteikumu reģistrēt to reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā. Augstākā tiesa uzskatīja, ka minētās Reliģisko organizāciju likuma (pieņemts 1995. gadā) normas, ciktāl tās liedz desmit (vai vairāk) jaunizveidotām draudzēm tiesības izveidot baznīcu, paredzot tām desmit gadu pārreģistrācijas periodu, un noteic, ka vienas konfesijas ietvaros var izveidot tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu), nepamatoti ierobežo reliģiskai organizācijai Satversmē garantētās tiesības uz reliģijas un biedrošanās brīvību. Turklāt likumā noteiktais ierobežojums vienas konfesijas ietvaros izveidot tikai vienu baznīcu esot pretējs arī vienlīdzības principam. Apstrīdētās normas nevienlīdzīgā situācijā nostādot dažādas reliģiskas kopienas vienas konfesijas ietvaros, jo ļauj tikai vienai no šīm kopienām izveidot reliģisko savienību (baznīcu), turklāt tikai tai, kura to veic pirmā.

ST: valstij nav jāiejaucas

Tiesnesis J. Neimanis skaidro: "Mēs izvērtējam Satversmes 99. pantā noteikto tiesību uz reliģijas brīvību saturu un Satversmes 102. pantā noteikto tiesību uz biedrošanās brīvību saturu. Konstatējam, ka Reliģisko organizāciju likuma divi noteikumi ierobežo gan reliģiskās pārliecības paušanas brīvību, gan arī biedrošanās brīvību."

Satversmes tiesa atzina, ka šādi ierobežojumi nav samērīgi. Valstij nav ar administratīvām metodēm jāregulē, kuriem būs tiesības apvienoties baznīcā, kuriem ne. Valstij nav jāiejaucas strīdu risināšanā, kāda ir pareizākā ticība. ST tiesnesis minēja, ka, piemēram, baznīcām ir tiesības izveidot klosterus un diecēzes. Kāpēc vienām draudzēm, kuras ir paspējušas apvienoties kā pirmās attiecīgajā konfesionālajā piederībā, šādas tiesības ir, bet tiem, kuri to dara vēlāk, nav? Šāds valsts noteikums ierobežoja cilvēku reliģiskās pārliecības paušanu, organizēšanos reliģiskās pārliecības paušanai bez jēlkāda saprātīga mērķa. Ar ST spriedumu šī netaisnība tiek likvidēta.

Satversmes noteikums, ka baznīca un valsts ir šķirta, nozīmē, ka valsts neiejaucas privātpersonu reliģiskās pārliecības paušanā. Bet ar vienu piebildi – tiktāl, kamēr netiek apdraudēta sabiedrības drošība un publiskā kārtība. Piemēram, ja veidojas kāda draudze vai draudžu apvienība, kura piekopj sabiedrības veselību apdraudošus rituālus, valsts iejaucas.

Nevērtēja tiesību pārmantojamību

Latvijas Pareizticīgā autonomā baznīca 2013. gadā, vēršoties Administratīvajā tiesā, vēlējās, lai tiesa konstatētu, ka pieteicēja ir tās Latvijas pareizticīgās baznīcas, kura Latvijā darbojās līdz 1940. gadam, garīgi kanonisko tiesību pēctece.

Satversmes tiesa nevērtēja tiesību pārmantojamības jautājumu, kura pareizticīgā baznīca – Latvijas Pareizticīgā autonomā baznīca vai Latvijas Pareizticīgā baznīca – ir tā īstā pareizticīgā baznīca, kura pastāvēja līdz 1940. gadam. J. Neimanis komentē, ka "tāpat netika vērtēts, kura evaņģēliski luteriskā baznīca ir tā īstā baznīca – vai tā ir Evaņģēliski luteriskā baznīca ārpus Latvijas vai Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca. Šie jautājumi nav izskatāmās lietas lokā".

"LA" jau rakstīja, ka Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca vēlas, lai ar Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas (LELB) likuma grozījumiem valsts apstiprinātu LELB darbības nepārtrauktību un to, ka tā ir vienīgā tiesību pārmantotāja tai luteriskajai baznīcai, kas darbojās Latvijā līdz 1940. gadam. LELB likuma grozījumi patlaban nodoti skatīšanai Saeimas komisijās. Pret likumprojektu asi iebilst vairākas ietekmīgas sabiedriskās organizācijas – Pasaules brīvo latviešu apvienība, Eiropas latviešu apvienība, "Daugavas vanagi", norādot uz Latvijas Evaņģēliski luterisko

baznīcu ārpus Latvijas (LELBĀL) kā vēsturiskās LELB tradīciju pārmantotāju un turpinātāju trimdas latviešu vidū.

Vai tagad pēc Satversmes tiesas sprieduma, kad atzīts, ka Latvijā var būt vairākas vienas konfesionālās piederības baznīcas, tātad var darboties vairākas luteriskās baznīcas, šis likumprojekts nenonāks pretrunā ar ST spriedumu? Saeimas juridiskā biroja vadītāja Dina Meistare atbild, ka viņas ieskatā Cilvēktiesību komisijas deputātiem Satversmes tiesas spriedums būtu rūpīgi jāanalizē un jāvērtē kopsakarā ar LELB likuma grozījumiem, lai pretrunas neveidotu.

Par tiesībām laulāt

Valsts ir uzticējusi baznīcām daļu no valsts pārvaldes uzdevumiem, piemēram, tiesības laulāt. Vai spriedums skar šobrīd baznīcām valsts deleģētās funkcijas? J. Neimanis: "Valsts, protams, nosaka to organizāciju loku un to tiesību apjomu, ko tā deleģē tālāk. Šīs tiesības gan Latvijas Evaņģēliski luteriskajai baznīcai, gan pareizticīgo baznīcai, gan citām baznīcām ir atzītas ar īpašiem likumiem, un tie paliek spēkā."

"Apstrīdēto normu atzīšana par spēku zaudējušām neliedz likumdevējam turpmāk pārskatīt šādas deleģēšanas kārtību un to reliģisko organizāciju loku, kurām valsts ir deleģējusi tiesības laulāt, pasniegt ticības mācību vai veikt kapelāna dienestu," informē ST.

Apstrīdētās un atceltās normas

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa: "Desmit (vai vairāk) vienas konfesijas draudzes, kas ir reģistrētas Latvijas Republikā, var izveidot reliģisko savienību (baznīcu). Šis noteikums neattiecas uz šā likuma 8. panta ceturtajā daļā norādītajām reliģiskajām organizācijām."

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa: "Vienas konfesijas draudzes var izveidot valstī tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu)."

Reliģisko organizāciju likuma 8. panta ceturta daļa: "Draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijas Republikā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), pirmo desmit gadu laikā katru gadu jāpārreģistrējas reģistra iestādē (turpmāk — pārreģistrācija). Pārreģistrējot reliģisko organizāciju, reģistra iestāde pamatojas uz Tieslietu ministrijas sniegto atzinumu par reliģiskās organizācijas iepriekšējā perioda darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām."

Satversmes tiesas secinājumi

Satversmes tiesa atzina, ka ierobežojums, kas liedz draudzēm vienas konfesijas ietvaros reģistrēt vairāk nekā vienu baznīcu, tika noteikts, lai mazinātu reliģisko organizāciju savstarpējo šķelšanos un tādējādi, iespējams, arī veicinātu sabiedrības locekļu aizsardzību pret maldināšanu par jaunas organizācijas piederību jau pastāvošai reliģiskajai savienībai (baznīcai).

Viena no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtībām ir cieņa pret cilvēka brīvību sekot savai sirdsapziņai, uzskatiem, pārliecībai. Jēdziens "konfesija" ir cieši saistīts ar personas reliģisko pārliecību. Satversmes tiesa secināja, ka atbilstoši Satversmei valsts nav tiesīga atteikt reliģiskās savienības (baznīcas) reģistrāciju reliģiskajai kopienai, kas sevi identificē ar tādu konfesiju, kuras ietvaros valstī jau ir reģistrēta privāto tiesību juridiskā persona – reliģiskā savienība (baznīca).

Likumdevējs citās Reliģisko organizāciju likuma normās jau ir nodrošinājis to, ka reliģiskā organizācija reģistrējoties nevar maldināt sabiedrību par savu piederību pie citas reliģiskās organizācijas, tostarp reliģiskās savienības (baznīcas). Līdz ar to Satversmes tiesa uzskatīja, ka attiecīgajā apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums pats par sevi nav nepieciešams nedz citu cilvēku tiesību, nedz sabiedrības drošības aizsardzībai. Šādam ierobežojumam demokrātiskā tiesiskā valstī nav legītīma mērķa, un tas neatbilst Satversmes 99. un 102. pantam.